

1789

Respons na odpowiedzi wyda-
na, d. 15 Maja 1789 na list pod
d. 2 Maja 1789 Kc.

<http://rcin.org.pl>

XVIII, 1.1345

RESPONS

NA

ODPOWIEDZ

Wydaną dnia 15. Maja Roku 1789.

NA

L I S T

Pod dniem 2. Maja Roku także 1789. pod tytułem Obywatela pisany.

W celu rozrządzenia na użyteczność intrat Miasta Wilna Powszechności komunikowana.

1789. Maja 23. dnia.

XVIII. 1. 1345.

ODPOWIEDZ

W dniu 15. Maja Roku bieżącego 1789. jakoby na zarzuty uczynione Miastu Wilnowi, czyli jego Magistratowi wydana dała pobudki, że Obywatel, co w Liście pod dniem drugim praesentium, o zły ekonomice Magistratu Wileńskiego wymienił, to jeszcze retorsivę Odpowiedzi krótko realizować zostaje obligowany, razem uiszcza się w obietnicy wynurzenia myśli swoich, względem poprawy administracyi Sądowej tegoż Magistratu.

Nie wyrozumiała prędką Odpowiedź zamiaru Obywatela, zatym omylnie wyraziła, iż Obywatel pisze duchem skargi na Magistrat Wileński. Wszakże reprezentacya rzeczy do ulepszenia sama przez się jest widzialnym dowodem, że nie jest skargą: ina-

❖ ❖

czy każde życzenie lepszosci, byłoby nawet każdego dobrego utworu skargą.

Nie wstrzymuje od przedsięwziętych kroków Obywatela dotkliwie sposobu Odpowiedzi ułożenie; bo przekonany jest, iż dzieło Gminu Mieszczańskiego nie mogło być utworzone inaczej, chyba z własnościami ludowi ordynaryjnego Gminu zwyczajnem.

Wyraziła Odpowiedź, że Obywatel, a podług słów jey Autor Listu nie informowany doskonale o perceptach y wydatkach Magistratu Wileńskiego. Przyznaje Obywatel; bo Szlachcic daleki od wspólności z Mieszczanami, nie może mieć bliskiej wiadomości o właściwych im wydatkach. Nie zmylił się jednak na tym, że percepty są znaczne z Bram y z innych, jakie wyraził artykułow, y że do tych długi Magistrat zaciąga y że nie zostają na swoją predestynacją obracane; w tym przeto mieyscu usprawiedliwia się Obywatel, chociaż o małej swojej wiadomości, przecież nie omylającej w swoim jestestwie Powszechności.

Dosyć byłoby na pierwszej reprezentacji;

cyi; ale gdy Odpowiedź ośmieliła się zaprzeczać, swoim sposobem naganić, y skrytykować. Ztąd wypływa potrzeba dalszego oświecenia.

Zeby dobrze percepty y expensa ekōnomizowane były, y dla tego samego nie zostały użyte do zamiaru potrzeb Rzpltey, nie dowiodła Odpowiedź, lubo się okazała w swojey likwidacyi dobrym Rachmistrzem, tyle ułożyła expensu, ile zapisała percepty w ogulnych artykułach: w naturze y exakcyi mając one szczegulnemi. Uważać należy, że więcey podeyrzenia, niżeli przekonania sprawiła.

Zważyć w tabelli expensowey prócz innych dwa nie pospolitey explikacyi Odpowiedzi punkta Roku 1788.

Pierwszy na reparacyą Brukow, procedura y Plenipotentow, wywożenie gnojow &c. 12095. zł: Pol:

Do percepty zaś zapomniała Odpowiedź umieścić artykułu Pognojowego, co jest udzielnym poborem zatym udzielnym funduszem na tę potrzebę. Na

Na Haubdwach y Łazarety 3079. możeż to bydź słuszną expensą? alboż Żołnierz nie ubezpiecza? alboż stojąc w Mieście nie konsumuje swego żołdu y cyrkulacyi nie powiększa pieniędzy? a przez wzgląd zda się, mógłby każdy Mieszkaniec de proprio przyłożyć się z chęcią mimo predestynacją ogulney kassy.

Daley w szczegulnościach mieśc' — Za Dekretem Asessorskim - 7286. gr: 19.

Za Dekret Asessorski - 340.

Zechce Odpowiedź zastanowić się w tym miejscu y przeczytać Dekret Kommissarski Roku 1646. 7bra 18. dnia nastaly w słowach = Jeśliby wskazana była wina De-
 „ kretem KRÓLA JMCI super officium, albo
 „ Judicium, pro gravamine aliquo, tedy in
 „ posterum non ex publico ærario, ale de
 „ suo pars, in cujus favore cessit, ma opła-
 „ cać tę penę.

Ztąd wnosić należy, że ex ærario publico używać na zapłatę judicatarum pænalitatum niegodzi się, w tey sprawie Magistrat był stroną; więc de proprio obligowany płacić. Nie posłuży racya, że Magistrat
 czy-

czynił o dobro Miasta całego una cum communitate; zatym dobrze użył publicznego dochodu na opłatę. Bo dochód publiczny, ma predestynacją od Królów Panów wraz z oddaniem do Poboru Miastu złączoną inną; zatym jest rzeczą nie przyzwoitą zmieniającą intencją Nadawców y Prawa, kiedy Mieszczanie nie używając dochodów Publiczności do swojego zamiaru, zdrożne swoje występki, a za nie kary, procederowe opłacają; niechże takich kilka zrobią w roku procederow, to cała kassa na nie obróci się, Powszechność Obywatelska pobor płacić będzie, aby Mieszczanie swoje zdrożności opłacali. Możnaż ten punkt expensu chwalić? a taż to prowentu destynacja?

Jeszcze daley idzie, że 7286. zł: Pol: gr: 19. z publicznego dochodu już w jednym tylko Roku zmarnione.

Za Dekret Asessorski zapłacono zł: Pol: 286. żyje Osoba wymieniona w Odpowiedzi Tabelli, która pierwey de suo wyiąwszy Dekret, zwrócone sobie toż quantum odebrała; znayduje się zatym in favorem w Od-
fo-

powiedzi Tabelli uformowaney omyłki w cyfrach 54. zł: Pol: w tym Punkcie: jeżeli tak w każdym sortymencie, tedy właściwie służy Odpowiedzi własne jey zdanie na końcu w swoim piśmie umieszczone — Mendaces taceant ausus.

Drugi Punkt pod Tabellą expensu Ratuszowego dołożyła Odpowiedź, że Kommissarze zł: Pol: 659. gr: 29. de proprio dołożyli.

O rachunkach Ratusza nie pytany Magistrat, tylko Kommissarze, jeżeli przyłączali y nie opuścili zapisywać pensyi dla siebie. Na to nie dała rezolucyi Odpowiedź; zatym własna jey maxyma — Mendaces taceant ausus.

— Nie ten porządek przekonywania, trzeba werifikacyi y examinu Registrów przez Osoby obojętne do percept y expensow nie interessowane; albowiem w porządnym rzeczy czynieniu nikt za sobą nie stawia, ani Sędzią, ani Swiadkiem, z jakiego względu nie czynią swiactwa Tabelli zformowane, zgadzające perceptę z expensą o dobrej ekono-

nomice, ile choć przez mały punkcik błędu 54. zł: dostrzeżone. Póydźmyż daley szukać znaczniejszych defektow.

Oświadczyła się Odpowiedź, że zna stan Miasta, wie o dochodach y rozchodach, bardzo winszuje Obywatel, ale się gorszy, że szczupłą kwotę za sprzedane po-Duchowne possessye umieściła, to jest: ad quantitatem plus, vel minus 30,000. zł: Pol: którey półowę przeznaczą do kassy Miasta, idque do 15,000. zł: Pol:

Obywatel zaś własną-ręczny excerpt rachunkowy Pisarza Prowentowego Miasta Wilna Powelki w Aktach Ziemskich Województwa Wileńskiego dnia 19. præsentium aktykowany co do słowa umieszcza.

Po Duchowieństwie różnych mieysc zajęchanych in Nro 24.

Z tych wybierając od Kamienic y Domów półroczną arędę, doszło do osobney kassy - - - - - zł: Pol: 3008.

Item z tychże mieysc z szesnastu otaxowanych, taxa czyni zł: Pol: 52,100.

Tych-

Tychże mieysc szesnastu zby-
wanych summa facit - - 77,634.

Dołączywszy pułroczney arę-
dy - - - - - 3008.

Doszły summy efficit 80,642.

Zkombinowawszy zatym Tabelkę Piszarza Powelki z explikacją Odpowiedzi, widzieć się daje nie mały defekt, jednak dla samey uczczenia czytającej Publiczności nie nazywa go grubym; więc właściwe Odpowiedzi służy dla niey w tymże mieyscu zdanie — Mendaces taceant ausus. Jakiekolwiek bądź quantum, przecież Odpowiedź nie wyjaśniła, gdzie się obróciło? jeżeli 56,246. gr. 4. na fabrykę Ratusza Miasto dołożyło, to pewnie z dawniejszych dochodów, a jeśli z przedaży Duchownych Posessyi, gdzież dawniejsze prowenta?

Jeszczeż Odpowiedź, jako wiadoma stanu Miasta Wilna nie umieściła sprzedanych Pustek w Tabelli swojej, ilości ze składanek. Przytym ilości branych wkupow na Urzędy Ławnicze, także wykupow od funkcyi Szafar-

farskich y dalsze lepiej Odpowiedzi, jako posiadaiącey wiadomość doskonałą stanu, wiadomych; naypewniey dla tego, że te artykuły może podobnie do osobney, jak Powelko wypisał w swojej notacyi, kassy wchodzą, albo też in usum fructum na prowizyą może zostaią rozbierane; dobrze y w tym mieyscu Odpowiedź swey maxymy = Mendaces taceant ausus, jako swey własności zażyła.

Próżno wzywa Odpowiedź wymówki nieszczęśliwych okoliczności czasów, jakby te przeszkadzały utrzymywania dobrej ekonomiki, ile w Mieście Wilnie. Wszakże w naybliższej rewolucyi Krajowej dochody Poziemnego, Wagi, Bramnego bywały wybierane; a jeśli będzie uczyniona porządnie inwestygacya, może się wyświecić, że tamtoczasowie więcey, niżeli teraz osobliwie Bramne importowały.

W ostatniey rewolucyi Nieprzyjaciel murosow nie ruynował kontrybucyi, nie nakładał, prowentu Mieyskiego nie zabierał, jeśli wygody, albo sustentacyi potrzebował, składowanki

danki y prywatne na każdego mieszkającego impozycye dostarczały, żyją ludzie, którzy to dopełniali y znosili.

Nie należy zasłaniać się nieszczęśliwością czasow, zawsze Kray Polski był w rewolucyach, owszem samoż Wilno dla bezpieczeństwa w rewolucyi murem się opasało:
Widzieć Przywiley Roku 1505. dnia 6. Septembra (a)

Usi-

(a) Alexander &c. Bili nam czołom Woyt, Burmistry y Raycy y wsi Mieszczanie Mesta Wileńskoho • tom, szto jeśmo tymi razy kazali im poyti na służbu Naszu so wsimi Kniazi y Pany y so wsieju ziemi Państwa Naszoho Wielikaho Kniastwa Litowskoho; y oni bili nam czołom, szto toje Miesto Wileńskoje nezatworennoje, y jeśliby na służbu Naszu pojechali, tohdy, czecho Bożę uchoway, sztoby tomu Miestu Naszomu kakoje szkody od Pohaństwa nie było, ino dla toho, abychmo ich z toje służby Naszoje wyzwolili, y kazali im około Miasta budowatisia, chto murom, totby swoju delnicu zamurował, a chto na tot czas nemożet zamurowati delnicy swojey, totby parkanom parkanił, ino, widziałasia Nam y Panom Radie Naszoy taja recz słusznaja, iż toje Miesto Stołecznoje wsim Miestom Otczyzny Naszoje w Wielikim Kniastwie Litowskim buduczny Hołowa, a jeśliby Bożę ucho-

Usiłowała Odpowiedź dobrą ekonomikę dowodzić, że trzy wedle jey nazywania stany; w rzeczy zaś samey porządku Miasta ekonomizują y że zawiadywania Prowentami sposob tych trzech porządkow od kilku wieków stale trwałym. Ale chyba dla samey tylko Odpowiedzi, że ona chwali, jest ten sposob dobry ekonomiki; skutki zaś z takiego zarządzania w oczach Powszechności przeciwnie dają dowody nierządu widzialnego świadectwa, kiedy z tych trzech wspólnych Gospodarzów nie masz korzyści pro publico y daleka od determinacyi.

Dobłą także Ekonomikę Folwarkow in melius Miasta dochodow probuje odpowiedź, że przez akt sessyonalny w dniu 14. Marca Ru terażniejszego 1789. licytowane; ale iako posiadająca wiadomość stanu Miasta Odpowiedź nie wspomina, że plus offeren-

way, kotoraja naloha była od Nieprzyjacieley Naszych na toje Państwo Naszoje Welikoje Kniastwo Litowskoje; a toje Miasto dla takowoj nieopatrennosti miałaby zhinut, dozwolili-jeśmo im około Miasta budowatisia, każdy swoju delnicu, chto mozet murom tot nechay murujet; a innyje nechay parkanom parkaniat &c.

rencyą na Folwark Podwysokie na teyże sessyi Radzca ofiarował; Brat rodzony Burmistrza także Burmistrz postąpił 2210. na Rok, musiał ustąpić Radzca nie mający swoiey w zbiorze sessyonalnym tak mocney y liczney krewności, ze swoją plus offerencyą 2240. zł: Pol: na Rok jeden. Prawda Brat Burmistrza anticipative na lat trzy dał pieniądze za arędę. Ale y to prawda, że nie jeden, nie Brat, lecz obcy gdyby mógł mówić przeciw Burmistrzowi, znalazłby się dać na lat cztery anticipative, bo procent dobry, ad minimum ośmset złotych roczney korzyści nad plus offerencyną summę ieszczę bez Inwentarza na pamięć arędując. W reszcie uboczne exkuzy Odpowiedzi zostawić za małoważne, Powszechność patrząca na postać rzeczy niech sądzi. Co sprawiedliwszym iest, czy w liście myśli Obywatela, czy exkuzy odpowiedzi?

Doświadczenie naydoskonaley przekonywa = Kahał Zydowstwa Wileńskiego ledwo nie millionowe corok z Pospolstwa swego wybierał intraty, marnił one na ni-kczemne wydatki, y ieszcze długi zaciągał.

Gdy

Gdy Kommissya Skarbowa w rządy swoje te intraty objęła, przez dwuletni przeciąg czasu już na destynacyą potrzebną znacznie zażyła. Kahał małą cząstką y to potrzebną obchodzi się wydzieloną, a Gmin niezmiernie kontent, że nie zdzierany, y gospodarstwo poboru rządne.

W Miasteczkach Koronnych od Ru 1777. wynaleziony Fundusz licytacyi propinacyney, wiele dotąd melioracyi sprawił dla tego, że w samowolnym rozrządzeniu Mieszczan nie był, lecz pod okiem Zwierzchniczey Policyi Departamentowey.

W Mieście Wilnie, któż ma ekonomizować, albo starać się o ulepszenie intraty, albo użyć oney na dobro y predestinacyą swoją? Czy Gmin Rzemieślniczy, którego nazywa Odpowiedź stanem trzecim, Krawcy, Szewcy, y dalsi wzywani do rady na sessye? tych industria cała obrócona do swojego Kunsztu. Czy Burmistrz kollega pierwszego ani czytać, ani pisać nie umięiący?

Niech Krawiec, Szewc y dalsi zatrudniają się swoiemi rzemiosłami, a czasu na Radach,

dach, Sessyach, licytacyach y dalszych Aktach nie mitrężą; będzie wygodniey Publiczności, że w robotach swoich punktualnieysi znajdą się, więcey dla siebie zarabiać mogą, tym samym w lepszey sytuacji zostawać będą, Kassie publiczney przy solennych Aktach, Jntromissyach do Folwarkow y dalszych na poczestki wydatkow sprzyczyniać przestaną. Bo ciż Gminni chociaż czulsi nad Magistrat wcale nie znaczą, dawno iuż oni wołali y wołają na Magistrat, aby byli słuchani Szafarze kalkulacyi, Jzba też Kupiecka od siebie osoby wyznaczyła.

Przecież Magistrat przemocnieyszy dalekim iest dla swoich maxym od tego. A to świadczą ich własne Akta.

Kommissya Skarbowa gdy rząd procentów obeymie, powiększą się znacznie, ustaną próżne wydatki; zatym wprowadzi się Policya, y rządnieyszym stanie się Miasto. Będzie na potrzeby iey własne, będzie pro Publico, ile w teraznieyszych czasach nie posiada użyteczność.

Wsza-

Wszakże Kommissya Skarbowa dla rządu Ekonomicznego w całej Prowincyi ustanowiona Miasta Wilna, które iest także patrimonium Rzeczypospolitey, rozporządzenie intraty do ulepszenia y użyteczności obić może; bo ma swoich Officialistów w Wilnie, którzy subalterne dozierać potrafią, doskonałej exekucyi.

Ale nayprzód trzeba nakazać przez Magistraty Szafarze, y dalszych Poborców Komisantow kalkulacyą na wzór Konstytucyi 1613. (c) przeznaczyć Osoby, albo uistoczenie tego Kommissyi Skarbowey polecić. Takim środkiem wyexaminują się omyłki, iakie w tabellach Odpowiedź popełniła, wy-

B

śle-

(c) 1613 vol: 3 fol: 201. Tit: Komissarze w słowach = Komissarze deputowani aby przed onemi Rada Mieyska z Szafarzami terażnieysi, y przeszłych Urzędników, y Szafarzow Potomkowie, nie zasłaniając się żadnemi Przywilejami Excepcyami sub pæna viginti millium floren. post Curiam Regiam ad instantiam Instigatoris vindicanda, ze wszystkich prowentow Miasta tego od tych czas, iako mu są od Królów Polkich y wielkich Xiążąt Litewskich oddane, liczbę uczynili y kordycyom y powinnościom w przywilejach swych opisanym dosyć uczynili.

śledzi się istota, ilość dawniejsza gdzie obrocona, przekonane będzie Publicum o intratach Miasta, wydatkowej potrzebie, o użyciu na lepszość onych w terazniejszym czasie Oyczyzny.

Wszakże wszelkich dochodów w Mieście Wilnie^o pro usu publico determinacya; to poświadczają Przywileje dawniejsze, wszakże y summa za possessye po - Duchowne wedle Konstytucyi 1764. Konwokacyney ad usus publicos przeznaczona; zatym mają być użyte dla potrzeby powszechney. Wszakże Królowie Dziedzice ex supremo Domżnio w tamtym czasie pozwolili do zamierzonego celu Miastu (aa) kiedy teraz w
 31 tym

(aa) Pohor Bramnegd. czyli Brukowego Przywilej- Ru: 1505. Dnia 6. Miesiąca 7bra dany świadczy, że pierwey na dwa lata Miastu Wilnowi na taki zamiar pozwolony przez słowami — Y my pomysliwszy o tom z Pany Radami naszymi przykazaliżesmo Woytu y Mieszczanom, aby tam w każdeie Bramie Storożow mieli bez prestan deń y noczy, a za szto mająt taia Storoża sprawlenna byty, y: my uradili im tak, koli kotorye Ludie czyikolwiek budut powiezut do Miasta pszenicu, hreczku, owies, muku, y in-
 ny.

tym celu Miasto nie zażywa, toć Rzecz-
pospolita zwrócić one do swoiey potrzeby,
iako prowentow absoluta Domina iest mo-
cna- A nie zostawiać to Mieszczankom u-
żyć nie umięającym, na dalsze roztrwonienie.

z Ty-

nyie reczy strawnyie, szto kolwiek budet, y
drowa y sieno, z tych zowsich wieleieśmo im
z kazdoho woza po pieniazi braty, y za to Sto-
roza u tych Brom mieti, a ieśli kotóry lud
nie wschotiał pieniazi dawaty, tyie niechay po
kamieniu wiezut do Miesta, po takom kakby
mohł mołodec tot kamień uziaty y ponieśty,
a to ieśmo im dozwolili na dwa hody y z tych
wozow po piniaziu, albo po kamieniu braty, a
koli dwa hody wydut, a porozumieiem szto
ziemli ne szkoda, a Mieszczanieby pilnośty ku
budowaniu przyłożyli; My y na daley mozem
to im dopuśtyty &c.

Roku 1522. In crastino post Festum Immaculatæ
Conceptionis B. U. M. Przywilej uwalniający
Mieszczan Wileńskich od strąży Zamkowej z
obowiązkiem, aby 24. Stróżow w bramach
Miejskich trzymali; w słowach—Ita, quod
ipsi Cives Uilnenses exnunc in antea futuris
perpetuis temporibus, a custodia Castri erunt &
sint penitus liberi, nisi pro ordine & proesidio
Civitatis & tranquillitate ac jurium suorum con-
servatione & executione custodes viginti qua-
tuor decenter armatos more & adinstat. Civitatis
nostræ Cracoviensis servare & fovere tenebun-
tur.

Z te-

Z tych dowodów znajdzie Powszechność przekonanie, że Miasto Wilno co tylko ma nadanych prowentów, wszystko winno łożyć na zlepzenie swoje; wedle Predestynacyi Prawodawców. Z postaci zaś Stanu terażniejszego znajduie Powszechność, że od dawnego czasu zmieniona intencya nadawnicza.

Nie zlepzyło się Miasto, ale zruynowało. Prowenta iednak były y są wybierane.

Z tego Przywileju iaśniej iest, że za uwolnienie od straży Zamkowej winni w swoich Bramach Miejskich 24. Stróżów dalsze Prawa determinują, mianowicie Przywilej Roku 1432. *Feria 2da ante Festum S. Michaelis: w słowach*
—Damus etiam denūo, conferimus & largimur prænotationē nostræ Civitati pensam, in qua scilicet cæra, & aliæ res mercimoniales cuiuscunque generis, seu speciei existant, solent ponderari: item Rasoria, Panniq; plura in ipsa Civitate fieri poterint, quatuor institas panni, & alias quatuor iuxta se contigue positas, ac depositionem, seu propinationem cerevisiæ multæ, aut vini, quæ in vulgari szrolaftwo nuncupatur, cum ipsarum utilitatibus & proventibus, quos Cives nostri prænominati in usum & meliorationem Nostræ Civitatis Vilenensis conferendo, plenam & omnimodam habent facultatem.
 Przywilej także Roku 1630.

ne. Uzna zatem Powszechność, że Obywatel gdy otworzył myśli swoje do użycia na dobro Ojczyzny, nie zasłużył na przykrą Odpowiedź, iaka jest w piśmie wydana.

Prawo Roku 1775. Titulo Obiaśnienie liberæ vocis każdemu Obywatelowi ad statum sposobiącemu się pozwala liberum arbitrium in Politicis, y broni pro sensu wszelkich agrawacyi. Niechayże Powszechność sądzi, iak się w tym obiekcie sprawiła Odpowiedź.

Nie wypisuje Obywatel imienia swojego dla tego, iż niechce chlubić się, że dobrze myśli nie jest iednak bez-imiennym; niech będzie Sąd na werifikacyą wyznaczony w Mieście Wilnie, może oświadczyć ochotę stanąć w delacyi, y póydzie w dowodzie dla dobra powszechnego.

Co do Sprawiedliwości.

Miasto Wilno, jest lokowane na Prawie Magdeburskim: świadczy Przywilej Roku 1387. in crastino Festi S. Benedicti Abbatibus datowany, y dalsze konfirmacyine.

To

To Prawo w Xiędze swoiey Juris municipalis opisuje Articulo 44. in glossa, z jakimi przymiotami mają być Sędziowie, alias Radzce, a z nich Burmistrze, Ławnicy y dalsi wybierani; nie przywodzi się w słowach, bo stosownie do niego Przywileje Ordynacyi Roku 1536. (b) 1646. (c) urządziły.

Prze-

(b) Słowa — Ktomu y kotoryie Burmistry y Raycy, y Ławniki w Radie y w Ławie siedziat Ociec z Synom, albo Brat rożony z Bratom, tyie maiut bez poruszenia siediety aż do żywotów swoich, a od ninesznoho czasu napotom kotoryie z toho świta zóyduť, żaden takowy, to iest Ociec z Synom ani Brat rożony z Bratom na takowyie w Rady nie maiut byty wybieranyie, ani sażani, niżli mozet Ociec siediety w Radie, a Syn ieho w Ławie, także y Bratia rożonaia, odyn siediety w Radie, a druhi także w Ławie. —

(c) Słowa. — Jeżeli Ordynacya pomieniona Sigmundi 1. Chce mieć Szafarzów tylko tych, którzy są bene possessionati, y do wolności Mieyskiej nie mają być przypuszczeni, chyba także possessionati y zażużeni, daleko więcej mają postrzegać in futurum, aby ad officia & Magistratum gerendum nie przypuszczani byli, tylko possessionati, albo literati, tali prærogativa digni ac omni suspicione carentes.

Przeczytawszy Prawo, iaką daje habilitacyą osobom, y zważywszy kontexta Ordynacyi, uważyc można przewidzenie dawnieysze, że do, dobrego wymiaru sprawiedliwości y rządu, iſe w Mieście, nie pomaga pokrewieństwo; teraznieysze zaś doświadczenie o tym daje dotykalne świadectwo.

Przeto trzeba punkt Ordynacyi Roku 1536. do exekucyi przywieść; a którzy znajduią się w porządku Burmistrzów, lub Radzców, albo Ławników w takim stopniu Pokrewieństwa usunąć. Podobnież którzy illiteraci wedle Ordynacyi Roku 1646.

Jakie są pobudki y racye wymagaiące, Prawo wyżey cytowane ma one w sobie.

Trzeba także wyrugować z porządku tych, którzy nie mają possessyi in bonis solistanciis; Trzeba równie tych, któ-

którzy salwą Gwardyą a Creditoribus brali, y którzy na taxę oddawali swoje majątki; a to wedle słów Ordynacyi 1646. — Omni suspicione carentes. — Która przeyrzała, że w podobnych przypadkach znaydującym się faworyzować przy sądzeniu mogą.

Magistrat Wileński iak teraz w troiakiey klassie exekwue swoje Sądy: nayprzód Sądy Burmistrzowskie y Radzieckie zwane, drugie Woytowskie.

Burmistrz, czyli Burmistrze z Radzcami sądzą na tydzień trzy godziny, y to ieszcze iesli Święto, lub konsultacye nie przeszkadzają. Wóyt zaś dwie godziny przez tydzień także, iesli obrady, lub Święta nie przeszkadzają. A to dla zasiadania o iedynastey godzinie przed-południowey, a zchodzenia z Sądów o dwunastey. A przecież Miasto natłoczone gminem, sprawy znaydują się. Burmistrze z Raycami sądzą w Poniedziałki, Szrody y Soboty, Wóyt we Wtorki y Piątki.

Ordynacya zaś Ru 1536. zdaie się do
każ-

każdodziennego sądzenia tak Wóytą, iako
y Eurmistrzów obligować, przez słowa,,
,, Toż wskazujem, iż Rada w inszoy Izbie
,, siedyty maiet sprawy swoje sprawowaty,
,, szto na nich przysłużył z Burmistry: a
,, Ławniki w inszey Izbie siediety maiut, y
,, sudyty z Woytom; chyba koli poszlet Ra-
,, da po Ławniki dla Reczypospolitoy w ia-
,, kich potrzebach, tohdy do Nieh maiut
,, pryity, y oto z nim radyty szto budet po.
,, treba ,,

Znaydować przyczyny nie można inney,
tylko chyba Pisarz ieden, że iest Burmi-
strzowskim y Woytowskim razem podzie-
lić się na dwa departamenta nie może. Ale
nie przystoi, aby Publicum miało opóźnianą
dla tego sprawiedliwość. Zwłaszcza gdy
bierze za swą pracę, iakie sam sobie kalku-
luie, dochody.

Prawo Magdeburskie Libro 3. Art: 61.
in speculo Saxonico in glossa: w słowach:
,, Quamdiu videlicet populus iudicium præ-
,, stolari cogitur, & dicit, quod ab ortu
,, solis usque ad meridiem & non ultra: ratio
,, au-

„ autem istius, quia Judicium exerceri so-
 „ brie debet „ Obliguie, aby strony od
 wschodu słońca do południa czekały; więc
 razem przez konsekwencyą obliguie Sędziów,
 aby o takieyże porze zasiadali y sprawie-
 dliwość wymierzali. Zatym dosyć permowencyi, mimo pobudkę dogodzenia Pospół-
 stwu, uznać, aby Pisarza do Sądu Woytow-
 skiego, czy tez Burmistrzowskiego wybra-
 li; w niedostatku osob Mieyskich Wileńskich
 z innego Miasta wezwali, aby tak Wóyt, ia-
 ko y Burmistrze w każdy dzień sądzili: aby
 od ósmey do wybitey pierwszey wedle zwy-
 czaiu Prowincyi na Sądzie siedzieli. Jeżeli
 idzie o mieysce, mają w domu gościnnym
 iżby iakie takie, iak dla Sądów Mieyskich
 dosyć wygodne nie iest mieyscem extra me-
 nia Miasta położonym; zatym mogą odbywać
 Sądy bez wymówki, nim Ratusz skończą.
 Oszczędzą się nawet w próżney expensie, co
 teraz marnie dają na naięcie mieysca cia-
 snego kilkanaście czerwonych złotych, iuż od
 lat kilku.

Radzcy, Ławnicy y dalsi bywaią wyzna-
 czeni na różne Actus; trzeba iak nayściśle-
 aby

aby obowiązani byli, żeby wszystkie wiernie dopełniali funkcyę: żeby Inwentarze post demertuos bezzwłocznie czynili; a po skończeniu ad Acta indilate sposobem Aktykacyi, choćby bez solucyi podawali, u siebie onych nie trzymali. Aby ciż sami Raycy, lub Ławnicy Opiekunami, gdzie będą wyznaczeni na inwentacyą, nie byli. Trzeba, żeby Dekreta Exdiwizorskie także zaraz po promulgacie ad Acta do Aktykacyi podawane były, toż samo Inwentarze towarów, lub majątków na taxę podanych aby exnunc po skończoney licytacyi aktykowane były. Trzeba ustanowić Departament z dobrze osiadłych, cnotliwych osób kilku, któreby miał baczność na Opiekunow, Sierot y Kuratorów, Wdów, ażeby przed tym Departamentem Opiekunowie corocznie kalkulowali się, y przy oddaniu wychodzącym z opieki ogulną dali racyą swego opiekuństwa; a tym czasem instantanee wszystkim Deputowanym trzymającym u siebie Inwentarze kazać zaaktykować gotowe pieniądze Wdowom, y Sierotom nie mogącym ze swoiemi Opiekuna-

mi

mi y Kuratorami dóyść dla zubożenia sprawiedliwości, zwrócić y ruchomości poddawać. Trzeba, gdzie znajdzie się majątek u Opiekunów po odumarłych Sierotach, a ich Krewni nie znajduią się, aby ciż Opiekunowie ad cassam pró usu publico komportowali; albowiem nie mogą sobie Jus succedendi przywłaszczuć, ani supremum dominium, żeby mogli iure caduco zatrzymywac, ex quo tylko Opiekunowie.

Trzeba taxę iurium Cancellar: przepisać, bo ta aż nadto względem kondycyi Pospólstwa droga.

Trzecie Sądy dolne zwane, ale te są iudicia pedanea, to iest potoczne, te Sądy tak Wóyt iako y Burmistrze distinctim obydwia odbywaią; sądzić powinni do pewney wartości sprawy, ale tego nie obserwuią. Zbyt y w tych Sądach tak za Aktoraty, iako dla Regentów wysoka taxa; ledwo nie wyexpensue każdy alterum tantum, iak importancya sprawy. Zatym trzeba redukcyi. Niech będzie Kommissya porządkowa; bo

iest

jest dla poprawy potrzebna; a ta znajdzie dalsze okoliczności potrzebne dla biegu rządnej sprawiedliwości.

Nie ma znaczenia mieć żadnego, co Odpowiedź wyraża, że do poprawy zdrożności Sądowych jest najwyższa Magistratura Sąd Assessorski. Prawda nie można niechwalić sprawiedliwości w tym Sądzie: karany był Magistrat przyzwoicie w R 1783. y 1784. jedni przez 12. niedziel, drudzy przez niedziel 24. więź siedzieli; a przecież następnie zaraz zasłużyli, y znowu po niedziel 6. siedzieli. Otoż wnosić trzeba, że incorrigibiles są; a zatym na to miejsce trzeba Magistratury, któraby wszystko roztrząsała, y sposoby poprawy wszystkiego zostawiła do kwitnąć powinnego rządu y biegu sprawiedliwości, dla Ojczyzny y Obywatelów.

XVIII. 1. 1345

<http://rcin.org.pl>

F

XVIII 1.1345